

Zemkopības ministrija

SIA "Enviroprojekts"
Mazā Nometņu iela 31, Rīga, LV-1002
Tālrunis: +371 26110330
E-pasts: info@enviro.lv
Tīmekļvietne: www.enviro.lv

 Enviroprojekts

Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes
2026.–2050. gadam
Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums
Vides pārskata kopsavilkums

Pasūtītājs: LR Zemkopības ministrija

Līguma Nr. ZM_2025_30_IE

2026. gada 21. jūlijs

Saturs

SIVN galvenais secinājums.....	5
Galvenie skaitliskie un politikas rādītāji	6
Kopsavilkumā lietotie būtiskākie saīsinājumi	7
1. Kopsavilkuma mērķis un lietojums.....	8
1.1. Kopsavilkumā izmantotā pieeja.....	8
2. Plānošanas dokumenta mērķis un politikas ietvars	8
2.1. Meža politikas pamatprincipi	9
2.2. Stratēģiskie mērķi	9
2.3. MSNP 2050 trīs mērķu bloki	9
2.4. Sasaiste ar citiem dokumentiem	10
3. SIVN mērķis, procedūra un metodika.....	10
3.1. Procedūras loģika	10
3.2. Vispārējā pieeja un vērtēšanas soli	10
3.3. Vērtētie vides aspekti	11
3.4. Institūciju rekomendācijas	11
4. Esošais vides stāvoklis un nulles scenārijs.....	11
4.1. Meža resursi un meža kapitāls	12
4.2. Bioloģiskā daudzveidība, ĪADT un Natura 2000.....	12
4.3. Lauksaimniecības zemes, purvi un augsnes	12
4.4. Ūdeņu kvalitāte un piesārņojuma slodze	12
4.5. Gaisa kvalitāte, klimats un ZIZIMM	13
4.6. Ainava, kultūrvēsturiskais mantojums un rekreācija	13
4.7. Nulles scenārija secinājums.....	13
5. MSNP 2050 rīcību iespējamā ietekme uz vidi	13
5.1. Meža infrastruktūras tīklu attīstīšana un uzturēšana.....	13
5.2. Mežaudžu kopšana un meža atjaunošana	14
5.3. Apmežošana un plantāciju mežu ierīkošana	14
5.4. Neproduktīvu mežaudžu nomaiņa	14
5.5. Hidroloģiskais režīms un meliorācija	14
5.6. Pārmitro biotopu atjaunošana un kūdras lauki.....	15
5.7. Kokrūpniecība un saistītās nozares	15
6. Vērtētās alternatīvas un scenāriju salīdzinājums	15
6.1. Bāzes scenārijs / IKD funkcija	16
6.2. M+ZV30 scenārijs	16

6.3. M+ZV45 scenārijs	16
6.4. Adaptīvā ieviešana.....	16
6.5. “No net loss” drošības scenārijs	16
6.6. Divpakāpju / M+ZV30–SN scenārijs.....	17
6.7. Papildu analītiskie slāņi	17
7. Būtiskākās ietekmes uz vidi un sociālekonomiskie riski	17
7.1. Bioloģiskā daudzveidība un Natura 2000	17
7.2. Klimats un oglekļa piesaiste	18
7.3. Ūdeņi, augsnes un hidroloģiskais režīms.....	18
7.4. Ainava, rekreācija un kultūrvēsturiskās vērtības.....	18
7.5. Sociālekonomiskā noturība un taisnīga pāreja.....	18
7.6. Kumulatīvās, netiešās, sinerģiskās un pārrobežu ietekmes	19
8. Izvēlētais scenārijs un SIVN nosacījumi	19
8.1. Nosacītības būtība	19
8.2. Galvenie SIVN nosacījumi	19
8.3. M+ZV45 elementu aktivizēšana	20
9. Ietekmes mazināšanas, kompensējošie un adaptīvās pārvaldības pasākumi	20
9.1. Bioloģiskās daudzveidības pasākumi.....	20
9.2. Klimata un organisko augšņu pasākumi	20
9.3. Ūdeņu un augsnes pasākumi.....	20
9.4. Ainavas un rekreācijas pasākumi.....	20
9.5. Kompensācijas un sociālekonomiskā samērīguma pasākumi	21
9.6. Normatīvās drošības pasākumi	21
10. Monitorings, lēmumu sliekšņi un datu nenoteiktība	21
10.1. Datu avoti	21
10.2. Lēmumu sliekšņu nozīme	21
10.3. Adaptīvā pārvaldība praksē	22
10.4. Datu nenoteiktība	22
11. Sabiedriskās apspriešanas un institucionālo konsultāciju jautājumi.....	22
11.1. Dabas aizsardzības institūcijas un NVO	23
11.2. Meža īpašnieki	23
11.3. Pašvaldības un vietējās kopienas	23
11.4. Meža nozare un darba devēji	23
11.5. Sabiedrības, zinātnes un valsts institūciju iesaiste	23
12. Rekomendētā ieviešanas secība.....	23

12.1. 2026.–2027. gads: datu un riska pārvaldības bāze.....	24
12.2. 2027.–2030. gads: zemāka riska pasākumi	24
12.3. 2030. gads: starpposma audits.....	24
12.4. 2031.–2032. gads: lēmumi par jutīgiem risinājumiem.....	24
12.5. 2032.–2050. gads: adaptīva ieviešana.....	24
13. Galvenais SIVN secinājums	25
Kopsavilkuma galvenie vēstījumi.....	25

Tabulu rādītājs

Tabula 0.1. Galvenie skaitliskie un politikas rādītāji.....	6
Tabula 2.1. MSNP 2050 trīs mērķu bloki	9
Tabula 3.1. Vērtētie vides aspekti	11
Tabula 5.1. MSNP 2050 rīcību grupu potenciālā ietekme un SIVN nosacījumi	15
Tabula 6.1. Divpakāpju / M+ZV30–SN scenārija salīdzinājums ar pārējiem scenārijiem	17
Tabula 8.1. Galvenie SIVN nosacījumi	19
Tabula 9.1. Normatīvās drošības pasākumi.....	21
Tabula 10.1. Datu nenoteiktība	22
Tabula 11.1. Sabiedrības, zinātnes un valsts institūciju iesaiste	23
Tabula 12.1. Rekomendētā ieviešanas secība	24

SIVN galvenais secinājums

MSNP 2050 mērķi ir virzāmi, ja M+ZV30 scenārijs tiek īstenots divpakāpju un adaptīvas pārvaldības režīmā, ievērojot “no net loss” drošības principu un iepriekš definētus lēmumu sliekšņus. Bez telpiskās riska pārbaudes, Natura 2000 un dabas vērtību aizsardzības, ūdeņu un organisko augšņu drošinātājiem, klimata bilances pārbaudes, kompensācijām un korektīvas rīcības mehānismiem M+ZV30 nebūtu pietiekami drošs vides aspektā.

Galvenie skaitliskie un politikas rādītāji

Turpmāk apkopoti rādītāji (Tabula 0.1.), kas palīdz uztvert MSNP 2050 un SIVN mērogu. Tie izmantojami kā orientējošs kopsavilkums; detalizētais pamatojums un datu avoti sniegti Vides pārskatā.

Tabula 0.1. Galvenie skaitliskie un politikas rādītāji

Rādītājs	Vērtība / mērķis	Nozīme SIVN
Meža zemes platība	aptuveni 3,45 milj. ha jeb 53 % Latvijas teritorijas	Meža politika aptver vairāk nekā pusi valsts teritorijas, tādēļ arī lokāli riski var veidot būtisku kumulatīvu ietekmi.
Meža kapitāla vērtība pie 3 % likmes	13 188 milj. eiro 2008. gadā; 17 032 milj. eiro 2023. gadā	Resursu un kapitāla pieaugums jāvērtē kopā ar ekosistēmu kvalitāti, ne tikai monetāro vērtību.
Sabiedrības meža apmeklējums	86 % iedzīvotāju apmeklē mežus; 70 % – pastaigām	Rekreācijas un ainavas vērtības ir būtiska meža ekosistēmu pakalpojumu daļa.
Publiskā rekreācijas infrastruktūra	AS “Latvijas valsts meži” uztur ap 300 bezmaksas atpūtas vietu un piekļuvi ar vairāk nekā 12 000 km ceļu	Infrastruktūras attīstība dod sociālu ieguvumu, bet prasa fragmentācijas, ūdeņu un ainavas riska kontroli.
Meža nozares ārējās tirdzniecības balance	pozitīva balance; 2017.–2024. gadā ap 10,4 mljrd. eiro	Sociālekonomiskā noturība un resursu pieejamība ir būtiski alternatīvu izvērtējuma kritēriji.
Koksnes produkta vērtība	mērķis līdz 2050. gadam palielināt vismaz 12 reizes līdz ārpus nozares pircējam	Augstāka pievienotā vērtība var mazināt spiedienu palielināt fizisko resursu patēriņu, ja to atbalsta efektīva pārstrāde.
Pievienotā vērtība uz darba vietu	mērķis līdz 2050. gadam dubultot	Jāvērtē kopā ar nodarbinātības un reģionālās pārejas riskiem.
Jaunizveidoto mežaudžu ražība	mērķis palielināt par 25 %	Produktivitātes pasākumiem piemērojami bioloģiskās daudzveidības, ūdeņu, augšņu un klimata drošinātāji.
Bioloģiskās daudzveidības mērķu teritorijas	līdz 30 % mežu, tostarp līdz 10 % stingri aizsargātas platības	30/10 pieeja nav mehānisks teritoriju sadalījums; kvalitāte un savienojamība jāpārbauda telpiski.
Plānošanas periods	2026.–2050. gads	Ilga periods prasa regulārus auditēšanas ciklus un adaptīvu pārvaldību.

Rādītāju interpretācijā jāievēro, ka nacionālā mēroga vidējās vērtības nevar aizstāt konkrētu teritoriju jutīguma izvērtējumu. SIVN rekomendē rādītājus sasaistīt ar telpiskiem datu slāņiem un lēmumu sliekšņiem.

Kopsavilkumā lietotie būtiskākie saīsinājumi

Saīsinājumu sarakstā iekļauti kopsavilkuma izpratnei būtiskākie termini. Pilns saīsinājumu saraksts sniegts Vides pārskatā.

Saīsinājums	Skaidrojums
DAP	Dabas aizsardzības pārvalde
DDPS "Ozols"	Dabas datu pārvaldības sistēma "Ozols"
GIS	Ģeogrāfiskās informācijas sistēma
HWP	Koksnes produkti (harvested wood products)
IKD	Ikdienišķās apsaimniekošanas jeb bāzes scenārija funkcija
IVN	Ietekmes uz vidi novērtējums
ĪADT	Īpaši aizsargājama dabas teritorija
LVĢMC	Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs
LVMI "Silava"	Latvijas Valsts mežzinātnes institūts "Silava"
M+ZV30	Mērķtiecīgas mežsaimniecības scenārijs ar 30 % dabas aizsardzības pieeju
M+ZV45	Paaugstinātas aizsardzības īpatsvara robežscenārijs ar 45 % dabas aizsardzības pieeju
M+ZV30–SN	Divpakāpju M+ZV30 scenārijs ar sociālekonomiskās noturības pārbaudi
MRM	Meža reproduktīvais materiāls
MSNP 2050	Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes 2026.–2050. gadam
MVR	Meža valsts reģistrs
Natura 2000	Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamo dabas teritoriju tīkls
NMM	Nacionālais meža monitorings
SEG	Siltumnīcefekta gāzes
SIVN	Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums
UBA	Upju baseinu apgabals
VMD	Valsts meža dienests
VVD	Valsts vides dienests
ZM	Zemkopības ministrija
ZIZIMM	Zemes izmantošana, zemes izmantošanas maiņa un mežsaimniecība

1. Kopsavilkuma mērķis un lietojums

Šis kopsavilkums apkopo Vides pārskata būtiskāko saturu par Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādņēm 2026.–2050. gadam (turpmāk – MSNP 2050). Tas ir Vides pārskata sastāvdaļa, kas strukturētā un koncentrētā veidā izskaidro plānošanas dokumenta mērķus, SIVN metodiku, vērtētos scenārijus, galvenās ietekmes, mazināšanas pasākumus, monitoringu un rekomendēto ieviešanas secību. Detalizētais pamatojums, datu avoti un izvērstie vērtējumi saglabāti pilnajā Vides pārskatā.

Kopsavilkums paredzēts sabiedriskās apspriešanas, institucionālo konsultāciju un lēmumu pieņemšanas vajadzībām. Tajā akcentēti jautājumi, kuros nepieciešama konkrēta iesaistīto pušu informācija: riska teritorijas, datu nepilnības, vides un sociālekonomiskie indikatori, lēmumu sliekšņi, kompensāciju un pārejas mehānismi, kā arī M+ZV30 nosacītas ieviešanas priekšnoteikumi.

Kopsavilkumā saglabāta Vides pārskata loģika: sākumā skaidrots MSNP 2050 politikas ietvars un SIVN procedūra, pēc tam raksturots esošais vides stāvoklis un iespējamā attīstība bez plāna, tālāk izvērtētas plānošanas dokumenta rīcības un alternatīvas, bet noslēgumā apkopoti nosacījumi, mazināšanas pasākumi, monitorings, sabiedriskās apspriešanas jautājumi un rekomendētā ieviešanas secība.

Dokumenta centrālā atziņa ir, ka MSNP 2050 īstenošana nav vērtējama kā vienreizējs politisks lēmums vai automātiska normatīvo aktu grozījumu pakete. SIVN piedāvā to īstenot kā pakāpenisku, telpiski diferencētu un monitoringa datus balstītu procesu, kurā jutīgākie pasākumi tiek virzīti tikai pēc riska pārbaudes, sabiedrības iesaistes, datu kvalitātes izvērtējuma un atbilstošu lēmumu sliekšņu piemērošanas.

1.1. Kopsavilkumā izmantotā pieeja

Kopsavilkums veidots, saglabājot Vides pārskata juridiski neitrālu un tehnisku stilu. Līdz ar to formulējumi koncentrējas uz riska pārvaldību, vides aspektu integrāciju, alternatīvu salīdzinājumu un praktiski piemērojamiem ieviešanas nosacījumiem. Tajā netiek pārstāstīta visa sākotnējā dokumenta informācija, bet izcelti tie elementi, kuri ir būtiski lēmumu pieņemšanai un sabiedriskajai apspriešanai.

- MSNP 2050 definē ilgtermiņa meža un saistīto nozaru attīstības virzienus līdz 2050. gadam.
- SIVN vērtē, vai šie virzieni ir īstenojami, savlaicīgi identificējot un mazinot būtisku negatīvu ietekmi uz vidi.
- Kopsavilkums īpaši izceļ M+ZV30 scenāriju, tā nosacīto raksturu un nepieciešamos vides drošinātājus.
- Atsevišķi uzsvērta adaptīvā pārvaldība: pasākumu turpināšana, koriģēšana vai apturēšana atkarībā no monitoringa datiem.

2. Plānošanas dokumenta mērķis un politikas ietvars

MSNP 2050 ir meža nozares politikas plānošanas dokuments, kas nosaka meža un ar to saistīto nozaru attīstības virzienus ilgtermiņā. Dokumenta tvērumš aptver mežsaimniecību, mežizstrādi, koksnes pārstrādi, ar meža resursiem saistītas saimnieciskās darbības, nekoksnes resursus un ekosistēmu pakalpojumus. Meža nozare tiek skatīta kā būtiska bioekonomikas, reģionālās nodarbinātības, eksporta un tautsaimniecības noturības daļa.

MSNP 2050 balstās ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas principā. Tas nozīmē meža ekosistēmu pārvaldību tādā veidā un apjomā, lai ilgtermiņā tiktu saglabāta to bioloģiskā daudzveidība, produktivitāte, atjaunošanās spēja, dzīvotspēja un potenciāls nodrošināt ekoloģiskās, ekonomiskās un sociālās funkcijas. Šis princips ir vienlaikus meža politikas mērķis un SIVN vērtējuma pamats.

Pamatnostādnes paredz, ka meža nozares attīstībai jāsabalansē vairāki savstarpēji saistīti mērķi: dabas kapitāla saglabāšana, bioekonomikas un resursu pieejamības nodrošināšana, klimata pārmaiņu mazināšana un

pielāgošanās tām, reģionālā attīstība, īpašnieku tiesību un pienākumu samērīgums, kā arī sabiedrības uzticēšanās meža apsaimniekošanas lēmumiem.

2.1. Meža politikas pamatprincipi

Dokumentā uzsvērts, ka mežs un meža zeme ir Latvijas nacionālā bagātība. Tās apsaimniekošanā jāievēro ekonomisko, sociālo un vides vajadzību līdzsvars. Valsts meža īpašums vienlaikus ir valsts kapitāls un instruments sabiedrības vajadzību īstenošanai. Privāto meža īpašnieku gadījumā nozīmīga ir īpašuma tiesību aizsardzība, prognozējams regulējums un taisnīga kompensācija par saimnieciskās darbības ierobežojumiem.

Ekonomiskajā dimensijā MSNP 2050 uzsvēr stabilu un prognozējamu uzņēmējdarbības vidi, koksnes resursu pieejamību, vietējās pārstrādes stiprināšanu, koksnes kā atjaunojama materiāla plašāku izmantošanu un augstākas pievienotās vērtības produktu attīstību. Vienlaikus šie virzieni nedrīkst tikt īstenoti atrauti no dabas aizsardzības, ūdeņu, augsnes, klimata un ainavas nosacījumiem.

Vides dimensijā būtiska ir zinātniski pamatota un dinamiska aizsargājamo teritoriju sistēma, meža stāvokļa monitorings, dabai tuvākas apsaimniekošanas metodes dabas aizsardzības mežos, kā arī bioloģisko daudzveidību uzturošu elementu saglabāšana saimnieciskajos mežos. SIVN vērtējumā īpaši svarīgi ir nepieļaut, ka dabas aizsardzības un bioekonomikas mērķi tiek īstenoti kā savstarpēji izolētas vai mehāniski sadalītas pieejas.

2.2. Stratēģiskie mērķi

MSNP 2050 ietvarā definēti vairāki stratēģiski mērķi līdz 2050. gadam. Tie ietver koksnes produkta vērtības būtisku pieaugumu, pievienotās vērtības uz darba vietu palielināšanu, jaunizveidoto mežaudžu ražības pieaugumu, kā arī līdz 30% mežu orientēšanu uz bioloģiskās daudzveidības mērķiem, no kuriem līdz 10% paredzēti stingrai aizsardzībai. Šie mērķi ir savstarpēji saistīti, bet to īstenošana rada atšķirīgus riskus dažādās teritorijās.

SIVN skatījumā būtiski ir tas, ka 30%/10% pieeja nav interpretējama kā vienkāršs matemātisks sadalījums starp teritorijām, kurās “aizsargā”, un teritorijām, kurās “ražo”. Pat saimnieciskajos mežos jā saglabā bioloģiskās daudzveidības elementi, jāņem vērā Natura 2000, ĪADT, mikroliegumi, ūdensobjekti, organiskās augsnes, ainavas un rekreācijas vērtības. Tādēļ SIVN rekomendē telpiski diferencētu ieviešanu.

2.3. MSNP 2050 trīs mērķu bloki

MSNP 2050 mērķi grupēti trīs savstarpēji saistītos blokos (Tabula 2.1.): ilgtspējīga un starptautiski atzīta mežu apsaimniekošana; konkurētspējīga produkcija ar augstu pievienoto vērtību; kā arī izglītības, zinātnes un cilvēkresursu kapacitāte. SIVN skatījumā šie bloki nav vērtējami atsevišķi: produktivitātes un bioekonomikas mērķu sasniegšana ir atkarīga no ekosistēmu noturības, savukārt vides mērķu praktiska īstenošana ir atkarīga no datu, zinātnes, finansējuma, kompetenču un taisnīgas pārejas mehānismiem.

Tabula 2.1. MSNP 2050 trīs mērķu bloki

Mērķu bloks	Saturs	SIVN nozīme
Ilgspējīga un starptautiski atzīta mežu apsaimniekošana	Meža vitalitāte, klimatnoturība, resursu pieejamība, dabas aizsardzības meži, dabai tuvākas metodes un datu sistēmu pilnveide.	Jāvērtē, vai produktivitātes un noturības pasākumi nerada nepieļaujamu ietekmi uz biotopiem, ūdeņiem, organiskajām augsnēm un klimata bilanci.
Konkurētspējīga produkcija ar augstu pievienoto vērtību	Koksnes tālākapstrāde, vietējās pārstrādes stiprināšana, ilglietojami	Jānodrošina, ka ekonomiskā attīstība netiek balstīta uz vides risku pārcelšanu

Mērķu bloks	Saturs	SIVN nozīme
	produkti, digitalizācija, loģistika un nozares konkurētspēja.	vai nepietiekamu kompensāciju mehānismu.
Izglītība, zinātne un cilvēkresursi	Zināšanu pārnese, zinātniskā kapacitāte, mūžizglītība, darba drošība, sabiedrības izpratne un datu izmantošana.	Jāveicina monitoringa, riska slāņu un pierādījumos balstītas lēmumu pieņemšanas kapacitāte.

2.4. Sasaiste ar citiem dokumentiem

MSNP 2050 nav izolēts politikas dokuments. Tas jāskata sasaistē ar Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģiju, Nacionālo attīstības plānu, Latvijas klimatneitralitātes stratēģiju, Nacionālo enerģētikas un klimata plānu, Latvijas Bioekonomikas stratēģiju, Vides politikas pamatnostādņēm, upju baseinu apsaimniekošanas plāniem, ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģiju, ES Meža stratēģiju, Dabas atjaunošanas regulu, ZIZIMM regulējumu, ilgtspējīgu ieguldījumu regulējumu un citiem ES tiesību aktiem.

SIVN uzdevums šajā kontekstā ir pārbaudīt, vai MSNP 2050 piedāvātie risinājumi ir savietojami ar vides aizsardzības, klimata, dabas atjaunošanas, sociālekonomiskās noturības un taisnīgas pārejas mērķiem. Ja kāds pasākums var radīt būtisku negatīvu ietekmi, tas nav noraidāms automātiski, bet jāīsteno tikai ar atbilstošu riska filtru, papildu izvērtējumu, kompensācijām un monitoringu.

3. SIVN mērķis, procedūra un metodika

Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums ir procedūra, kuras mērķis ir nodrošināt vides apsvērumu integrāciju plānošanas dokumenta sagatavošanā un īstenošanā. MSNP 2050 gadījumā SIVN izvērtē, kā pamatnostādņu mērķi, rīcības virzieni un uzdevumi var ietekmēt bioloģisko daudzveidību, Natura 2000 teritorijas, meža resursus, augsni, ūdeņus, gaisu, klimatu, ainavu, kultūrvēsturisko mantojumu, sociālekonomisko vidi un šo aspektu savstarpējās saiknes.

SIVN nav konkrēta būvniecības vai saimnieciskās darbības projekta IVN. Tas ir stratēģiska līmeņa izvērtējums, kurā netiek noteiktas visu nākotnes darbību precīzas robežas vai tehnoloģiskie parametri, bet tiek identificēti riski, nosacījumi, alternatīvas, datu vajadzības un lēmumu sliekšņi, kas jāpiemēro, lai plānošanas dokumenta īstenošana neradītu būtisku negatīvu ietekmi uz vidi.

3.1. Procedūras loģika

SIVN process ietver nepieciešamības izvērtēšanu, konsultācijas ar institūcijām, iesnieguma sagatavošanu kompetentajai iestādei, lēmumu par SIVN piemērošanu, Vides pārskata projekta sagatavošanu, sabiedrības un institūciju iesaisti, saņemto priekšlikumu apkopošanu, Vides pārskata precizēšanu, kompetentās iestādes atzinumu un plānošanas dokumenta gala redakcijas pilnveidošanu.

Šajā procesā būtiska nozīme ir sabiedriskajai apspriešanai, jo SIVN secinājumi nav tikai ekspertu tehnisks vērtējums. Tie jāpapildina ar institūciju, pašvaldību, NVO, meža īpašnieku, nozares pārstāvju, zinātnieku un sabiedrības sniegto informāciju par riskiem, teritorijām, datu nepilnībām, kompensāciju vajadzībām un ieviešanas sekām.

3.2. Vispārējā pieeja un vērtēšanas soļi

Vides pārskata sagatavošanā izmantota kombinēta pieeja: normatīvā un politikas dokumentu analīze, esošā vides stāvokļa raksturojums, ietekmju identificēšana, alternatīvu salīdzinājums, riska slāņu un datu avotu izvērtēšana, ietekmes mazināšanas pasākumu formulēšana, monitoringa programmas un lēmumu sliekšņu izstrāde.

1. Noskaidrota MSNP 2050 saistība ar nacionālajiem un ES vides, klimata, dabas aizsardzības, bioekonomikas un reģionālās attīstības dokumentiem.
2. Raksturots esošais vides stāvoklis un nulles scenārijs, t.i., iespējamā attīstība bez plānošanas dokumenta īstenošanas.
3. Vērtētas MSNP 2050 rīcību iespējamās tiešās, netiešās, īstermiņa, ilgtermiņa, primārās, sekundārās, atgriezeniskās un neatgriezeniskās ietekmes.
4. Salīdzināti alternatīvie scenāriji, tostarp bāzes scenārijs, M+ZV30, M+ZV45, adaptīvā ieviešana, “no net loss” pieeja un divpakāpju/M+ZV30–SN risinājums.
5. Izstrādāti nosacījumi, mazināšanas pasākumi, monitoringa rādītāji un lēmumu sliekšņi, kas nepieciešami izvēlētajā scenārijā kontrolētai īstenošanai.

3.3. Vērtētie vides aspekti

Tabula 3.1. Vērtētie vides aspekti

Vides aspekts	SIVN vērtējuma jautājums
Bioloģiskā daudzveidība un Natura 2000	Vai pasākumi var pasliktināt sugu, biotopu, veco audžu, atmirušās koksnes, ekoloģiskās savienojamības vai Natura 2000 teritoriju integritātes stāvokli?
Meža resursi	Vai tiek saglabāta meža kapitāla ilgtspēja, produktivitāte, atjaunošanās spēja un resursu pieejamība ilgtermiņā?
Augsne un organiskās augsnes	Vai meliorācija, apmežošana, audžu nomaiņa un augsnes ielabošana var palielināt augsnes degradācijas vai SEG emisiju risku?
Ūdeņi	Vai pasākumi var ietekmēt virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti, barības vielu noteci, sedimentāciju vai riska ūdensobjektus?
Klimats / ZIZIMM	Vai plāna ieviešana uzlabo vai pasliktina oglekļa bilanci dzīvajā biomasā, augsnē un koksnes produktos?
Ainava un rekreācija	Vai atvērumi, ceļi, meliorācija, audžu nomaiņa vai citi pasākumi var lokāli ietekmēt ainavas, rekreācijas un kultūrvēsturiskās vērtības?
Sociālekonomiskā vide	Vai ieviešanas nosacījumi ir samērīgi īpašniekiem, reģioniem, nodarbinātībai, nozares konkurētspējai un kompensāciju vajadzībām?

3.4. Institūciju rekomendācijas

SIVN izstrādē ņemtas vērā kompetento institūciju rekomendācijas, īpaši Dabas aizsardzības pārvaldes un Vides pārraudzības valsts biroja funkciju pārņēmēja – Valsts vides dienesta – norādes. Būtiskākie jautājumi attiecas uz kumulatīvo un ilgtermiņa ietekmi uz bioloģisko daudzveidību, ES nozīmes meža biotopiem, ainavu, ūdens resursiem, klimata mērķu sasniegšanu un nepieciešamību pēc padziļināta, datus balstīta izvērtējuma.

Institūciju rekomendācijas būtiski ietekmēja SIVN loģiku: MSNP 2050 nav vērtējams tikai kā nozares attīstības dokuments, bet arī kā potenciāli nozīmīgs instruments dabas kapitāla, ūdeņu, klimata, ainavas un sociālekonomiskās pārvaldības jomā. Tādēļ Vides pārskatā piedāvāti drošinātāji, kas ierobežo riskantu pasākumu automātisku virzību.

4. Esošais vides stāvoklis un nulles scenārijs

Esošā vides stāvokļa raksturojums veido SIVN atskaites punktu. Tas ļauj izvērtēt, kā MSNP 2050 ieviešana var mainīt vides kvalitāti salīdzinājumā ar situāciju, kurā turpinās līdzšinējā regulējuma un apsaimniekošanas prakses loģika. Nulles scenārijs nav vienkārši bezdarbība; tas ietver esošo politiku, normatīvo aktu, tirgus apstākļu un meža apsaimniekošanas prakses turpināšanos.

4.1. Meža resursi un meža kapitāls

Latvijā meža zemes aizņem vairāk nekā pusi valsts teritorijas, un mežs ir būtisks gan tautsaimniecības, gan dabas kapitāla resurss. Meža resursu vērtējums ietver platību, piederību, krāju, pieaugumu, mežaudžu struktūru, rekreācijas potenciālu, ekosistēmu pakalpojumus un koksnes pieejamību. Vides pārskatā uzsvērts, ka meža kapitāla monetārā vērtība pēdējo gadu laikā ir pieaugusi, tomēr tas nav pietiekams rādītājs vides kvalitātes izvērtēšanai.

SIVN skatījumā vienlaikus jāvērtē arī meža ekosistēmu kvalitāte: veco audžu īpatsvars, atmirušās koksnes apjoms, sugu un biotopu stāvoklis, ainavas savienojamība, ūdens režīms, augsnes oglekļa krājumi un rekreācijas pieejamība. Ja meža kapitāla vērtība palielinās, bet vienlaikus pasliktinās bioloģiskās daudzveidības vai ūdeņu indikatori, attiecīgā attīstība nav uzskatāma par pilnībā ilgtspējīgu.

4.2. Bioloģiskā daudzveidība, ĪADT un Natura 2000

Bioloģiskās daudzveidības kontekstā nozīmīga ir Latvijas īpaši aizsargājamo dabas teritoriju sistēma, Natura 2000 tīkls, mikroliegumi, aizsargājamie biotopi, sugu dzīvotnes un dabas datu pārvaldības sistēmas dati. Meža bioloģiskā daudzveidība nav reducējama tikai uz aizsargāto teritoriju platībām; būtiska ir arī aizsardzības kvalitāte, teritoriju savienojamība un saimnieciskajos mežos saglabātie struktūras elementi.

SIVN īpaši uzsver, ka ES nozīmes meža biotopu kvalitāte un aizsardzības pietiekamība ir viena no galvenajām riska jomām. Liela daļa dabas vērtību var atrasties ārpus stingri aizsargātām teritorijām. Tāpēc riskanti pasākumi jāvērtē ne tikai pēc administratīvās teritorijas statusa, bet arī pēc faktiskajām dabas vērtībām, kas identificētas DDPS "Ozols", biotopu kartējumos, sugu datubāzēs un citos datu avotos.

4.3. Lauksaimniecības zemes, purvi un augsnes

MSNP 2050 kontekstā nozīmīgi ir jautājumi par mazāk vērtīgu lauksaimniecības zemju apmežošanu, organiskajām augsnēm, purviem, izstrādātiem kūdras laukiem un produktīvi neizmantotām zemēm. Šīs teritorijas var sniegt iespējas oglekļa piesaistei un meža platību palielināšanai, bet vienlaikus var ietvert augstu vides risku, ja tiek ietekmēti pārmitrie biotopi, ūdens režīms vai augsnes oglekļa krājumi.

Augsnes jautājumi ir cieši saistīti ar klimata un ūdeņu kvalitāti. Organiskajās augsnēs nepareiza apsaimniekošana var palielināt SEG emisijas, savukārt meliorācija var mainīt hidroloģisko režīmu un ietekmēt barības vielu noteci. Tādēļ SIVN rekomendē organisko augšņu riska slāņus un SEG bilances pārbaudi pirms tādu pasākumu īstenošanas, kas var būtiski mainīt ūdens režīmu.

4.4. Ūdeņu kvalitāte un piesārņojuma slodze

Saldūdens kvalitātes jautājumi SIVN ir īpaši nozīmīgi, jo mežsaimniecības infrastruktūra, meliorācija, ceļu izbūve, mēslošana, audžu nomaīņa un darbi mitrās teritorijās var radīt sedimentācijas, barības vielu noteces un hidroloģiskā režīma izmaiņu risku. Šie riski nav vienādi visā valstī; tie ir atkarīgi no sateces baseina, ūdensobjekta stāvokļa, augsnes, reljefa un plānotās darbības intensitātes.

Vides pārskats sasaista ūdeņu riskus ar upju baseinu apsaimniekošanas plāniem, riska ūdensobjektiem un vietai specifiskiem pasākumiem. SIVN secinājums ir, ka meliorācijas sistēmu uzturēšana, pārbūve vai atjaunošana nav vērtējama tikai kā mežsaimniecības produktivitātes pasākums; tā jāskata arī ūdeņu kvalitātes, organisko augšņu un bioloģiskās daudzveidības kontekstā.

4.5. Gaisa kvalitāte, klimats un ZIZIMM

Gaisa kvalitātes jautājumi MSNP 2050 gadījumā nav dominējošais vides aspekts, tomēr tie saistīti ar mežizstrādes, transporta, enerģētikas, kokrūpniecības un saistīto nozaru darbību. Stratēģiskā līmenī lielāka nozīme ir klimata pārmaiņu mazināšanai, pielāgošanās spējai un ZIZIMM sektora bilanci.

Klimata ietekmes vērtējums SIVN ietvarā nedrīkst aprobežoties ar dzīvo biomasu vai koksnes krājas pieaugumu. Jāvērtē arī oglekļa krājumi augsnēs, organisko augšņu emisijas, traucējumu risks, koksnes produktu ilglietojums, aizvietošanas efekts un iespējama negatīva ietekme no meliorācijas, audžu nomaiņas vai citiem pasākumiem. Tādēļ SIVN rekomendē kvantitatīvu klimata bilances pārbaudi jutīgākiem pasākumiem.

4.6. Ainava, kultūrvēsturiskais mantojums un rekreācija

Ainavu un rekreācijas ietekmes SIVN vērtējumā ir būtiskas, jo sabiedrības uztvere par meža apsaimniekošanu bieži saistīta ar kailciršu redzamību, piepilsētu mežiem, rekreācijas vietām, kultūrvēsturiskām ainavām un vietējās identitātes elementiem. Nacionālā līmenī vidējie rādītāji var neuzrādīt būtisku ietekmi, bet lokāli ietekme var būt nozīmīga.

Tāpēc SIVN rekomendē ainaviski jutīgo teritoriju identificēšanu, pašvaldību un vietējo kopienu iesaisti, mozaīkveida ciršu un atvērumu secības plānošanu, īpašus nosacījumus rekreācijas mežiem un kultūrvēsturiskā mantojuma vērtību ņemšanu vērā. Šie aspekti ir īpaši nozīmīgi sabiedriskās apspriešanas laikā, jo lokālie dati un sabiedrības zināšanas var papildināt stratēģiskā līmeņa vērtējumu.

4.7. Nulles scenārija secinājums

Nulles scenārijs paredz līdzšinējās sistēmas turpināšanos. Tas var mazināt īstermiņa konfliktus, jo netiek ieviesta jauna telpiskās specializācijas un risku pārvaldības pieeja, taču tas neatrisina vairākas ilgtermiņa problēmas: nepietiekamu bioloģiskās daudzveidības monitoringu, kompensāciju mehānismu neskaidrību, klimata un ZIZIMM izaicinājumus, datu kvalitātes jautājumus, dabas aizsardzības un resursu pieejamības līdzsvaru, kā arī lokāli būtiskas ainavu un ūdeņu ietekmes.

SIVN secinājums ir, ka nulles scenārijs nav pietiekams vēlamās alternatīvas statuss. Tas izmantojams kā salīdzinājuma punkts, bet MSNP 2050 ieviešanai nepieciešams drošāks pārvaldības modelis, kurā iekļauti telpiskie riska filtri, monitoringa rādītāji, lēmumu sliekšņi un adaptīvās pārvaldības mehānismi.

5. MSNP 2050 rīcību iespējamā ietekme uz vidi

Vides pārskatā 5.11. nodaļā vērtēta MSNP 2050 noteiktās nozaru attīstības iespējamā ietekme uz vidi. Vērtējums aptver vairākas rīcību grupas: meža infrastruktūras tīklu attīstīšanu un uzturēšanu, mežaudžu kopšanu, meža atjaunošanu ar selekcionētu klimatnoturīgu reproduktīvo materiālu, organisko augšņu un mazāk vērtīgo zemju apmežošanu, neproduktīvu mežaudžu nomaiņu, hidroloģiskā režīma uzlabošanu slapjajos, meža meliorācijas sistēmu uzturēšanu, pārmitro biotopu atjaunošanu, kokrūpniecību un saistītās nozares.

Katra rīcību grupa vērtēta vairākos aspektos: ietekme uz meža resursiem, bioloģisko daudzveidību, augsni, gaisa kvalitāti, ūdeņu kvalitāti, ainavu un kultūrvēsturisko mantojumu, kā arī klimata pārmaiņām. SIVN secinājums nav vienkāršs “pozitīvs” vai “negatīvs” vērtējums; lielākajai daļai pasākumu ietekme ir atkarīga no ieviešanas vietas, apjoma, tehnoloģijas, sezonas, riska slāņiem un monitoringa.

5.1. Meža infrastruktūras tīklu attīstīšana un uzturēšana

Meža ceļi un infrastruktūra var uzlabot meža apsaimniekošanas efektivitāti, ugunsdrošību, kaitēkļu un slimību pārvaldību, loģistiku, rekreācijas pieejamību un ārkārtas situāciju reaģēšanas spēju. Vienlaikus infrastruktūra

var radīt fragmentāciju, palielināt piekļuvi jutīgām teritorijām, ietekmēt ūdeņu noteci, palielināt sedimentācijas risku un radīt lokālas ainavas izmaiņas.

SIVN rekomendē, ka jaunas infrastruktūras attīstībai jāpiemēro dabas vērtību, ūdeņu, organisko augšņu un ainavas jutīguma filtri. Ceļu plānošanai jāizvairās no augstas dabas vērtības teritorijām, jāparedz sedimentācijas un noteces kontrole, jāņem vērā Natura 2000 un mikroliegumi, kā arī jāparedz kompensējoši vai mazināšanas pasākumi vietās, kur infrastruktūra var radīt kumulatīvu ietekmi.

5.2. Mežaudžu kopšana un meža atjaunošana

Mežaudžu kopšana un atjaunošana ar klimatnoturīgu reprodutīvo materiālu var stiprināt meža vitalitāti, palielināt noturību pret klimata riskiem, uzlabot krājas pieaugumu un veicināt oglekļa piesaisti. Šie pasākumi parasti vērtējami kā salīdzinoši zemāka riska, ja tie tiek īstenoti atbilstoši vietai, saglabājot dabas struktūras elementus un nepasliktinot biotopu kvalitāti.

Vienlaikus pastāv risks, ka pārmērīga sugu vai genotipu homogenizācija, nepietiekama atmirušās koksnes saglabāšana, veco audžu struktūras vienkāršošana vai darbi jutīgās teritorijās var pasliktināt bioloģisko daudzveidību. Tāpēc SIVN rekomendē saglabāt dabas daudzveidības elementus, piemērot sezonālus ierobežojumus jutīgos periodos un sasaistīt pasākumus ar bioloģiskās daudzveidības indikatoriem.

5.3. Apmežošana un plantāciju mežu ierīkošana

Mērķtiecīga organisko augšņu, mazāk vērtīgu lauksaimniecības zemju un citu produktīvi neizmantotu zemju apmežošana var sniegt ieguvumus oglekļa piesaistei, bioekonomikai, meža platību palielināšanai un zemes izmantošanas efektivitātei. Tomēr šādi pasākumi var radīt būtisku risku, ja tie tiek īstenoti bioloģiski vērtīgās nemeža platībās, pārmitrās teritorijās, ainaviski atklātās ainavās vai uz organiskajām augsnēm bez klimata bilances pārbaudes.

SIVN pieeja paredz, ka apmežošana jāvērtē ne tikai pēc zemes pašreizējās ekonomiskās izmantošanas, bet arī pēc ekoloģiskās vērtības, ūdens režīma, augsnes tipa, ainavas funkcijas un klimata bilances. Plantāciju meži nav automātiski noraidāmi, bet tiem jābūt telpiski mērķētiem un jāizslēdz teritorijas, kurās apmežošana pasliktinātu bioloģisko daudzveidību vai ainavas kvalitāti.

5.4. Neproduktīvu mežaudžu nomaiņa

Neproduktīvu mežaudžu nomaiņa ārpus īpaši aizsargājamām dabas teritorijām var uzlabot resursu pieejamību, meža ekonomisko vērtību un nākotnes audžu klimatnoturību. Tomēr šis pasākums var būt jutīgs, ja “neproduktivitāte” tiek vērtēta tikai saimnieciskā izpratnē, neņemot vērā audzes ekoloģisko funkciju, vecumu, atmirušo koksni, sugu dzīvotnes vai biotopu potenciālu.

SIVN rekomendē pirms audžu nomaiņas izmantot DDPS “Ozols”, biotopu un sugu datus, Natura 2000 un mikroliegumu slāņus, kā arī ainavas un ūdeņu risku pārbaudi. Pasākums ir pieļaujams tikai tur, kur netiek zaudētas nozīmīgas dabas vērtības un kur nomaiņa patiešām uzlabo ilgtermiņa noturību vai resursu izmantošanas efektivitāti.

5.5. Hidroloģiskais režīms un meliorācija

Hidroloģiskā režīma uzlabošana slapjajiem un meža meliorācijas sistēmu uzturēšana, pārbūve vai atjaunošana ir viena no jutīgākajām rīcību grupām. No vienas puses, meliorācija var veicināt mežaudžu produktivitāti, piekļuvi un apsaimniekošanas efektivitāti. No otras puses, tā var ietekmēt ūdeņu kvalitāti, organisko augšņu emisijas, pārmitros biotopus, dabiskos hidroloģiskos procesus un bioloģisko daudzveidību.

SIVN secina, ka meliorācija nav uzskatāma par automātiski zemāka riska produktivitātes pasākumu. Tā jāvērtē vietai specifiski, izmantojot organisko augšņu, riska ūdensobjektu, Natura 2000, biotopu, sugu dzīvotņu un sateces baseina pārbaudi. Nepieciešami sedimentācijas kontroles pasākumi, buferjoslas, sezonālie ierobežojumi un monitorings.

5.6. Pārmitro biotopu atjaunošana un kūdras lauki

Pārmitro meža biotopu atjaunošana lauksaimniecības zemēs un meža ieaudzēšana izstrādātajos kūdras laukos var sniegt pozitīvu ietekmi uz bioloģisko daudzveidību, ūdens režīmu un klimata mērķiem, ja tiek īstenota pareizās teritorijās un ar piemērotu hidroloģiskās atjaunošanas pieeju. Īpaši būtiski ir atšķirt teritorijas, kur prioritāra ir pārmitra biotopa atjaunošana, no teritorijām, kur pamatota ir meža ieaudzēšana.

SIVN rekomendē šos pasākumus vērtēt kā potenciāli pozitīvus, bet datu un vietas apstākļu ziņā jutīgus. Jāņem vērā kūdras biežums, ūdens režīms, esošās dabas vērtības, atjaunošanas iespējas, SEG balance, ūdeņu kvalitāte un ilgtermiņa apsaimniekošanas nodrošinājums.

5.7. Kokrūpniecība un saistītās nozares

Kokrūpniecības un saistīto nozaru attīstība var palielināt koksnes resursu pievienoto vērtību, mazināt neapstrādātas koksnes eksportu, veicināt ilglietojamu produktu ražošanu un stiprināt aizvietošanas efektu, ja koksne aizstāj oglekļietilpīgākus materiālus. Vienlaikus nozares attīstībai jāņem vērā resursu pieejamības, enerģijas patēriņa, gaisa emisiju, transporta, atkritumu un reģionālās ietekmes aspekti.

SIVN vērtējumā kokrūpniecības attīstība nav tieši pielīdzināma mežizstrādes intensifikācijai. Pozitīva ietekme iespējama tad, ja augstāka pievienotā vērtība tiek iegūta no ilgtspējīgi apsaimniekota resursa, ilglietojamiem produktiem un efektīvākas pārstrādes, nevis tikai no lielāka resursu patēriņa. Tādēļ nepieciešama sasaite ar ilgtspējīgas ieguves, ZIZIMM, koksnes produktu un bioekonomikas indikatoriem. MSNP 2050 rīcību grupu potenciālā ietekme un SIVN nosacījumi sniegti tabulā 5.1.

Tabula 5.1. MSNP 2050 rīcību grupu potenciālā ietekme un SIVN nosacījumi

Rīcību grupa	Potenciālais ieguvums	Galvenais risks	SIVN nosacījums
Meža infrastruktūra	Piekļuve, ugunsdrošība, apsaimniekošanas efektivitāte	Fragmentācija, noteces un sedimentācijas risks	Riska slāņi, ūdeņu un biotopu pārbaude
Kopšana/atjaunošana	Vitalitāte, klimatnoturība, krājas pieaugums	Homogenizācija, dabas struktūru samazināšanās	Saglabājamie elementi un monitorings
Apmežošana	Oglekļa piesaiste, zemes izmantošanas efektivitāte	Bioloģiski vērtīgu nemeža platību zudums	Ekoloģiskās vērtības un SEG pārbaude
Audžu nomaiņa	Resursu kvalitāte un noturība	Ekoloģiski vērtīgu audžu zudums	DDPS "Ozols" un biotopu pirmsatlase
Meliorācija	Produktivitāte, piekļuve, hidroloģijas regulēšana	Ūdeņu, organisko augšņu un biotopu ietekme	Sateces baseina un organisko augšņu filtrs
Kokrūpniecība	Pievienotā vērtība, ilglietojami produkti	Resursu spiediens, emisijas, transports	Ilgtermiņa resursu plūsmas un ZIZIMM pārbaude

6. Vērtētās alternatīvas un scenāriju salīdzinājums

Vides pārskatā alternatīvu izvērtējums ir viens no galvenajiem SIVN elementiem. Tas ļauj salīdzināt ne tikai dažādus politikas virzienus, bet arī dažādas ieviešanas drošības pakāpes. Alternatīvas tiek vērtētas, ņemot vērā bioloģisko daudzveidību, Natura 2000, klimatu, oglekļa piesaisti, ūdeņus, augsnes, ainavu, rekreāciju, sociālekonomisko noturību un normatīvās īstenošanas riskus.

6.1. Bāzes scenārijs / IKD funkcija

Bāzes scenārijs jeb esošās loģikas turpināšana kalpo kā salīdzinājuma punkts. Tas paredz, ka turpinās līdzšinējais regulējums, apsaimniekošanas prakse un politikas dokumentu fragmentēta īstenošana. Šāds scenārijs var nodrošināt zināmu stabilitāti un nepalielināt īstermiņa konfliktus, taču tas neatrisina struktūrproblēmas: datu kvalitāti, kompensāciju sistēmu, bioloģiskās daudzveidības monitoringu, dinamiskas dabas aizsardzības sistēmu un klimata/ZIZIMM izaicinājumus.

SIVN secinājumā bāzes scenārijs nav pietiekams kā vēlamā alternatīva, jo tas nepiedāvā pietiekamus instrumentus ilgtermiņa risku mazināšanai. Tas drīzāk rāda, kādi riski saglabātos, ja MSNP 2050 netiktu īstenots ar telpisku prioritizāciju un adaptīvu pārvaldību.

6.2. M+ZV30 scenārijs

M+ZV30 ir mērķtiecīgs mežsaimniecības un 30% dabas aizsardzības pieejas scenārijs. Tas paredz līdzsvarot produktivitātes, bioekonomikas un resursu pieejamības pasākumus ar bioloģiskās daudzveidības mērķu stiprināšanu. SIVN vērtējumā šis scenārijs ir uzskatāms par izvēlēto pamatscenāriju, jo tas vislabāk savieno dabas aizsardzības, ekonomikas, klimata un reģionālās attīstības vajadzības.

Tomēr M+ZV30 nav pieļaujams kā automātiski īstenojams normatīvo grozījumu kopums. SIVN to rekomendē tikai ar nosacījumiem: DDPS "Ozols" pirmsatlasi, Natura 2000 nepasliktināšanas testu, mikroliegumu un ĪADT aizsardzību, ūdeņu un organisko augšņu riska filtriem, ainavas jutīguma vērtējumu, kompensāciju mehānismu, sabiedrības iesaisti, monitoringu un lēmumu sliekšņiem.

6.3. M+ZV45 scenārijs

M+ZV45 ir paaugstinātas aizsardzības īpatsvara robežscenārijs. Tas var dot lielākus ieguvumus veco audžu, biotopu, savienojamības un traucējumu jutīgu sugu aizsardzībā, bet vienlaikus rada lielāku sociālekonomisko slodzi, resursu pieejamības risku, kompensāciju vajadzības un reģionālās ekonomikas pielāgošanās izaicinājumus.

SIVN skatījumā M+ZV45 nav izvēlēts kā pamatscenārijs, taču tā elementi var būt aktivizējami, ja monitoringa dati rāda, ka M+ZV30 ieviešana ar drošinātājiem tomēr izraisa bioloģiskās daudzveidības, Natura 2000, ūdeņu, organisko augšņu vai klimata indikatoru pasliktināšanos. Tādējādi M+ZV45 darbojas kā piesardzīgāks rezerves risinājums, nevis primārais īstenošanas scenārijs.

6.4. Adaptīvā ieviešana

Adaptīvās ieviešanas scenārijs paredz, ka MSNP 2050 pasākumi tiek virzīti pakāpeniski, sasaistot tos ar datu kvalitāti, riska slāņiem, monitoringa rezultātiem un iepriekš noteiktiem lēmumu sliekšņiem. Šī pieeja ir īpaši piemērota ilgtermiņa politikas dokumentam, kura īstenošanas laikā var mainīties klimata riski, tirgus apstākļi, bioloģiskās daudzveidības dati, ES regulējums un sociālekonomiskā situācija.

Adaptīvā ieviešana nozīmē, ka plāna pasākumi netiek "apstiprināti uz visu periodu" bez pārskatīšanas. Tie var tikt turpināti, ierobežoti, apturēti vai papildus vērtēti, ja monitorings uzrāda nevēlamas tendences. Šī pieeja ir viena no svarīgākajām SIVN rekomendācijām.

6.5. "No net loss" drošības scenārijs

"No net loss" pieeja paredz, ka aktīvās mežsaimniecības un bioekonomikas pasākumi nedrīkst radīt kopēju bioloģiskās daudzveidības zudumu. SIVN kontekstā tas attiecas ne tikai uz platībām, bet arī uz kvalitāti, dzīvotnēm, struktūras elementiem, savienojamību un sugu stāvokli.

Šis drošības scenārijs ir izmantojams kā minimālais nosacījums visām aktīvās mežsaimniecības alternatīvām. Ja pasākums var radīt dabas vērtību zudumu, tam jābūt vai nu novērstam, vai mazinātam, vai kompensētam, vai arī pasākums attiecīgajā teritorijā nav virzāms.

6.6. Divpakāpju / M+ZV30–SN scenārijs

Divpakāpju jeb M+ZV30–SN scenārijs apvieno M+ZV30 pamatscenāriju ar sociālekonomiskās noturības un vides drošinātāju ieviešanas secību (tabula 6.1.). Pirmajā posmā jāizveido datu, riska slāņu, monitoringa un kompensāciju sistēma, savukārt tikai pēc tās funkcionēšanas un starpposma audita var lemt par jutīgākiem normatīviem risinājumiem.

Šis scenārijs SIVN skatījumā ir visdrošākā ieviešanas pieeja, jo tas ļauj virzīt pamatnostādņu mērķus, vienlaikus samazinot risku, ka normatīvie grozījumi tiek pieņemti pirms datu, kompensāciju un monitoringa sistēmas sagatavošanas.

Tabula 6.1. Divpakāpju / M+ZV30–SN scenārija salīdzinājums ar pārējiem scenārijiem

Scenārijs	Galvenā loģika	SIVN secinājums
Bāzes scenārijs / IKD	Esošās sistēmas turpināšana.	Nepietiekams ilgtermiņa risku risināšanai; izmantojams kā salīdzinājuma punkts.
M+ZV30	Mērķtiecīga mežsaimniecība + līdz 30% dabas aizsardzības mērķiem.	Rekomendējams kā pamatscenārijs tikai ar SIVN nosacījumiem.
M+ZV45	Paaugstināts aizsardzības īpatsvars.	Nav pamatscenārijs; izmantojams kā piesardzīgāks elements, ja vides indikatori pasliktinās.
Adaptīvā ieviešana	Pakāpeniska īstenošana pēc datiem un sliekšņiem.	Rekomendējamais ieviešanas režīms.
No net loss	Bioloģiskās daudzveidības zuduma nepieļaušana.	Minimālais drošības nosacījums aktīvajām alternatīvām.
M+ZV30–SN	M+ZV30 ar divpakāpju ieviešanu un sociālekonomisko noturību.	Rekomendējamā riska pārvaldības pieeja.

6.7. Papildu analītiskie slāņi

Alternatīvu vērtējumā izmantoti arī Latvijas Universitātes scenāriji un KPMG/LVM sociālekonomiskās jutīguma rezultāti. Tie palīdz pārbaudīt, kā dažādi aizsardzības un resursu pieejamības līmeņi var ietekmēt dabas aizsardzību, produktivitāti, oglekļa piesaisti, kompensāciju nepieciešamību, reģionālo noturību un nozares konkurētspēju.

Šie analītiskie slāņi nav atsevišķi SIVN pamatscenāriji, bet tie paplašina alternatīvu salīdzinājumu un palīdz pamatot, kāpēc M+ZV30 jāievieš nosacīti, bet M+ZV45 elementi jā saglabā kā piesardzības instruments noteiktās situācijās.

7. Būtiskākās ietekmes uz vidi un sociālekonomiskie riski

SIVN būtiskākās ietekmes saistītas nevis tikai ar atsevišķu pasākumu teorētisko ietekmi, bet ar to telpisko izvietojumu, kumulatīvo ietekmi un ieviešanas drošinātājiem. Tas nozīmē, ka viens un tas pats pasākums vienā teritorijā var būt ar zemu risku, bet citā – ar būtisku negatīvu ietekmi.

7.1. Bioloģiskā daudzveidība un Natura 2000

Bioloģiskās daudzveidības jomā būtiskākie riski ir saistīti ar ES nozīmes meža biotopu kvalitāti, veco audžu saglabāšanu, atmirušās koksnes apjomu, sugu dzīvotņu kvalitāti, ekoloģisko savienojamību, Natura 2000

teritoriju integritāti un mikroliegumu aizsardzību. SIVN secina, ka produktivitātes pasākumi saimnieciskajos mežos pieļaujami tikai tad, ja tie nepasliktina šos rādītājus.

Natura 2000 teritorijām nepieciešama īpaša piesardzība. Jebkurš pasākums, kas var būtiski ietekmēt Natura 2000 teritorijas aizsardzības mērķus vai integritāti, jāvērtē atbilstoši piemērojamajam tiesiskajam režīmam. SIVN rekomendē Natura 2000 teritorijas un ar tām saistītos riska slāņus izslēgt no vienkāršota paziņošanas režīma vai piemērot papildu izvērtējumu.

7.2. Klimats un oglekļa piesaiste

Klimata aspektā MSNP 2050 var radīt gan pozitīvas, gan negatīvas ietekmes. Pozitīvas ietekmes var rasties, ja palielinās mežaudžu vitalitāte, produktivitāte, ilglietojamu koksnes produktu apjoms un oglekļa piesaiste. Negatīvi riski saistīti ar organisko augšņu nosusināšanu, augsnes oglekļa zudumu, traucējumu riskiem, nepiemērotu audžu nomaiņu vai nepareizu hidroloģisko režīmu.

Tādēļ SIVN uzsver, ka klimata ietekme jāvērtē pilnā bilancē: dzīvajā biomasā, augsnē, mirušajā koksnē, koksnes produktos un aizvietošanas efektā. Vienkāršs pieņēmums, ka produktīvāks mežs vienmēr uzlabo klimata bilanci, nav pietiekams. Īpaši jutīgiem pasākumiem nepieciešams SEG bilances tests.

7.3. Ūdeņi, augsnes un hidroloģiskais režīms

Ūdeņu un augsnes riski galvenokārt saistīti ar meliorāciju, meža ceļu izbūvi, darbiem mitrās teritorijās, augsnes ielabošanu, mēslošanu un apmežošanu. Šie pasākumi var ietekmēt noteci, sedimentāciju, barības vielu plūsmas, pazemes un virszemes ūdeņu kvalitāti, kā arī organisko augšņu emisijas.

SIVN rekomendē izmantot riska ūdensobjektu un sateces baseinu pārbaudi. Tas nozīmē, ka pasākums nav vērtējams tikai meža nogabala līmenī; jāskatās arī, kā tas iekļaujas plašākā hidroloģiskajā sistēmā. Ja attiecīgajā sateces baseinā jau pastāv ūdeņu kvalitātes problēmas, jauni slodzes avoti pieļaujami tikai ar papildu mazināšanas pasākumiem vai nav pieļaujami vispār.

7.4. Ainava, rekreācija un kultūrvēsturiskās vērtības

Ainavu un rekreācijas ietekme SIVN vērtējumā ir īpaši lokāla. Meža nozares attīstības pasākumi var nacionālā līmenī šķīst maznozīmīgi, bet konkrētās piepilsētu, rekreācijas vai kultūrvēsturiski jutīgās teritorijās tie var būtiski mainīt sabiedrības uztveri un vietas kvalitāti.

SIVN uzsver nepieciešamību identificēt ainaviski un sociāli jutīgas teritorijas. Tas ietver piepilsētu mežus, tūrisma un rekreācijas maršrutus, kultūrvēsturiskās ainavas, atklātās ainavas, vietējām kopienām nozīmīgas vietas un teritorijas, kur kailciršu vai infrastruktūras redzamība var radīt būtisku ietekmi.

7.5. Sociālekonomiskā noturība un taisnīga pāreja

Sociālekonomiskā ietekme nav nošķirta no vides ietekmēm. Ja aizsardzības pasākumi palielina ierobežojumus privātajiem īpašniekiem vai samazina resursu pieejamību reģionos, nepieciešami kompensāciju, pārejas, konsultāciju un atbalsta mehānismi. Ja šādi mehānismi nav nodrošināti, pieaug tiesiskie un sociālie riski.

SIVN pieeja paredz, ka sociālekonomiskā noturība nav arguments vides mērķu vājināšanai, bet kritērijs, kas jāņem vērā ieviešanas secībā. Zemāka riska produktivitātes pasākumi var tikt paplašināti, ja vides indikatori ir stabili, bet resursu pieejamības samazināšanās rada būtisku sociālekonomisku risku. Savukārt ja vides indikatori pasliktinās, prioritāri jāaktivizē ierobežojoši vai piesardzīgāki risinājumi.

7.6. Kumulatīvās, netiešās, sinerģiskās un pārrobežu ietekmes

Daudzas MSNP 2050 ietekmes var nebūt būtiskas atsevišķa pasākuma līmenī, bet var kļūt būtiskas kumulatīvi. Piemēram, meža ceļi, meliorācija, audžu nomaiņa, palielināta piekļuve, pārmaiņas ainavā un ūdeņu slodzē var kopā radīt nozīmīgu ietekmi uz biotopu kvalitāti, ainavas savienojamību un ūdeņu stāvokli.

Netiešās ietekmes var rasties, ja plānošanas dokuments maina saimnieciskās darbības motivāciju, administratīvo slogu, īpašnieku lēmumus vai resursu pieejamības dinamiku. Sinerģiskās ietekmes var parādīties, ja vairāki pasākumi pastiprina viens otra ietekmi, piemēram, infrastruktūra palielina piekļuvi, kas savukārt veicina intensīvāku apsaimniekošanu jutīgā ainavā vai sateces baseinā.

Pārrobežu ietekmes nav identificētas kā dominējoša riska grupa, tomēr klimata, bioloģiskās daudzveidības un ūdeņu jautājumi pēc būtības ir saistīti ar plašākiem ES mērķiem un starptautiskām saistībām. Tādēļ SIVN vērtējums sasaista MSNP 2050 ar ES regulējumu un politikas dokumentiem.

8. Izvēlētais scenārijs un SIVN nosacījumi

SIVN secinājums ir, ka M+ZV30 ir rekomendējams kā izvēlētais pamatscenārijs, jo tas vislabāk līdzsvaro bioloģiskās daudzveidības mērķu kāpināšanu, bioekonomikas attīstību, resursu pieejamību un reģionālās attīstības vajadzības. Tomēr šis secinājums ir stingri nosacīts: M+ZV30 nav automātiska normatīvo aktu grozījumu pakete un nav īstenojams bez vides drošinātājiem.

8.1. Nosacītības būtība

M+ZV30 scenārija nosacītība nozīmē, ka katrs jutīgāks pasākums jāvērtē pirms īstenošanas. Telpiskie riska slāņi, datu kvalitāte, Natura 2000 un ĪADT režīms, mikroliegumi, biotopi, ūdeņi, organiskās augsnes, ainavas jutīgums un sociālekonomiskās sekas jāizmanto kā lēmumu pieņemšanas priekšnosacījumus.

Šāda pieeja samazina risku, ka stratēģiskajā dokumentā definēti mērķi tiek interpretēti kā tūlītēja atļauja visiem produktivitātes vai administratīvā sloga mazināšanas pasākumiem. SIVN tieši uzsver, ka jutīgākie normatīvie risinājumi virzāmi tikai pēc papildu pamatojuma, alternatīvu analīzes, kompensāciju mehānismu izvērtēšanas un monitoringa sistēmas sagatavošanas.

8.2. Galvenie SIVN nosacījumi

Tabula 8.1. Galvenie SIVN nosacījumi

Nosacījums	Praktiskā nozīme
DDPS "Ozols" un dabas vērtību pirmsatlase	Pirms pasākumu virzības jāpārbauda sugu, biotopu un citu dabas vērtību dati; riska teritorijās piemērojami ierobežojumi vai papildu izvērtējums.
Natura 2000 nepasliktināšanas tests	Jānovērš teritorijas aizsardzības mērķu un integritātes pasliktināšanās; vienkāršots režīms šādām teritorijām nav piemērojams bez pārbaudes.
Ūdeņu un organisko augšņu drošinātāji	Meliorācija, apmežošana, augsnes ielabošana un audžu nomaiņa jāvērtē pēc sateces baseina, riska ūdensobjektiem un SEG bilances.
Ainavas jutīguma vērtējums	Jāidentificē piepilsētu, rekreācijas, kultūrvēsturiskās un ainaviski jutīgas teritorijas; jāparedz mozaīkveida vai citi mazināšanas risinājumi.
Kompensāciju un pārejas mehānismi	Ja palielinās ierobežojumi vai mainās resursu pieejamība, jānodrošina taisnīga kompensācija un pārejas atbalsts.
Sabiedrības līdzdalība	Lēmumi par jutīgiem risinājumiem jāpieņem pēc konsultācijām ar pašvaldībām, īpašniekiem, NVO, nozari, zinātni un vietējām kopienām.
Monitorings un lēmumu sliekšņi	Pasākumi turpināmi, koriģējami vai apturami atkarībā no indikatoru dinamikas.

8.3. M+ZV45 elementu aktivizēšana

Ja monitoringa dati uzrāda bioloģiskās daudzveidības, Natura 2000, ūdeņu, organisko augšņu, klimata vai ainavas indikatoru pasliktināšanos, attiecīgie M+ZV30 pasākumi ir apturami, ierobežojami vai koriģējami. Šādos gadījumos jāvērtē piesardzīgāku M+ZV45 elementu piemērošana, piemēram, papildu aizsardzības teritoriju, stingrāku riska filtru vai ierobežojumu aktivizēšana.

Savukārt, ja vides indikatori saglabājas stabili, bet sociālekonomiskie rādītāji pasliktinās resursu pieejamības dēļ, prioritāri paplašināmi zemāka vides riska produktivitātes pasākumi: meža atjaunošana, kopšana, risku pārvaldība, kaitēkļu un ugunsdrošības pasākumi, kā arī pārejas un kompensāciju mehānismi. Jūtīgi pasākumi, piemēram, meliorācija vai mēslošana, šajā grupā ietilpst tikai ar vietai specifisku riska pārbaudi.

9. Ietekmes mazināšanas, kompensējošie un adaptīvās pārvaldības pasākumi

SIVN mazināšanas pasākumi paredzēti kā praktiski ieviešanas nosacījumi. Tie nav atsevišķs jauns regulējums, bet rekomendēts risku pārvaldības ietvars, kas palīdz nodrošināt, ka MSNP 2050 īstenošana nepasliktina vides kvalitāti un ļauj savlaicīgi reaģēt uz negatīvām tendencēm.

9.1. Bioloģiskās daudzveidības pasākumi

Bioloģiskās daudzveidības aizsardzībai nepieciešama dabas vērtību un riska slāņu karte, DDPS "Ozols" datu izmantošana, Natura 2000 teritoriju un mikroliegumu aizsardzība, atmirušās koksnes un veco audžu indikatoru monitorings, kā arī mērķēti darbu ierobežojumi jutīgās sezonās. Pasākumu mērķis ir nepieļaut aizsargājamo biotopu un sugu dzīvotņu kvalitātes pasliktināšanos.

SIVN rekomendē nošķirt teritorijas, kurās aktīvi produktivitātes pasākumi ir pieļaujami, no teritorijām, kur tiem jāpiemēro izslēgšana, ierobežojumi vai papildu izvērtējums. Šāds risinājums ļauj izvairīties no mehāniskas pieejas, kur visā saimniecisko mežu kategorijā tiek piemēroti vienādi nosacījumi.

9.2. Klimata un organisko augšņu pasākumi

Klimata riska mazināšanai nepieciešams SEG bilances tests meliorācijai, apmežošanai, audžu nomaiņai un citiem pasākumiem, kas var ietekmēt oglekļa krājumus. Organisko augšņu riska kartes jāizmanto kā viens no galvenajiem pirmsatlases instrumentiem. Jāvērtē ne tikai īstermiņa emisijas un piesaiste, bet arī ilgtermiņa oglekļa dinamika, traucējumu risks un koksnes produktu dzīves cikls.

9.3. Ūdeņu un augsnes pasākumi

Ūdeņu un augsnes aizsardzībai paredzamas mērķētas buferjoslas, sedimentācijas kontrole, sezonāli ierobežojumi, sateces baseina pārbaude, darbu tehnoloģiju ierobežojumi mitrās augsnēs un piesardzība attiecībā uz mēslošanu. Īpaši svarīgi ir nepieļaut jaunu slodžu koncentrāciju riska ūdensobjektos.

9.4. Ainavas un rekreācijas pasākumi

Ainavas un rekreācijas mazināšanas pasākumi ietver ainaviski jutīgu teritoriju identificēšanu, mozaīkveida cirtes, atvērumu secības plānošanu, pašvaldību un kopienu iesaisti, īpašus nosacījumus piepilsētu un rekreācijas mežiem, kā arī kultūrvēsturisku vērtību saglabāšanu. Šie pasākumi samazina reputācijas un sociālās uztveres riskus.

9.5. Kompensācijas un sociālekonomiskā samērīguma pasākumi

Ja MSNP 2050 īstenošana rada jaunus vai būtiskākus saimnieciskās darbības ierobežojumus, īpaši privātajos mežos, nepieciešami taisnīgi kompensāciju mehānismi. Tie var ietvert tiešas kompensācijas, brīvprātīgus līgumus, dabas un oglekļa kredītu instrumentus, pārejas atbalstu un administratīvā sloga mazināšanu. Kompensāciju sistēmas trūkums var palielināt tiesisko un sociālo konfliktu risku.

9.6. Normatīvās drošības pasākumi

Jutīgi normatīvie grozījumi nav virzāmi tikai kā pamatnostādņu izpildes tehnisks solis. Katram risinājumam nepieciešams zinātnisks un juridisks pamatojums, alternatīvu analīze, anotācija, nepieciešamības gadījumā SIVN vai IVN procedūra, Natura 2000 piemērojamības pārbaude un sabiedrības iesaiste. Tas attiecas uz paziņošanas režīma paplašināšanu, galvenās cirtes kritērijiem, mikroliegumu sistēmu, meliorāciju, mēslošanu un citiem jutīgiem instrumentiem. Normatīvās drošības pasākumi sniegt tabulā 9.1.

Tabula 9.1. Normatīvās drošības pasākumi

Pasākumu grupa	SIVN rekomendācija
Bioloģiskā daudzveidība	Dabas vērtību pirmsatlase, “no net loss”, atmirušās koksnes un veco audžu indikatori, Natura 2000 aizsardzība.
Klimats	SEG bilances tests, organisko augšņu riska kartes, ZIZIMM/HWP pārbaude.
Ūdeņi un augsnes	Sateces baseina pārbaude, riska ūdensobjekti, sedimentācijas kontrole un buferjoslas.
Ainava un rekreācija	Ainaviski jutīgu teritoriju kartēšana, kopienu iesaiste un mozaīkveida risinājumi.
Sociālekonomika	Taisnīgas kompensācijas, brīvprātīgi līgumi, pārejas atbalsts un reģionālās noturības indikatori.
Normatīvie grozījumi	Jutīgi grozījumi virzāmi tikai pēc pamatojuma, datu pārbaudes, konsultācijām un piemērojamā izvērtējuma.

10. Monitorings, lēmumu sliekšņi un datu nenoteiktība

Monitoringa programma un lēmumu sliekšņi ir SIVN adaptīvās pārvaldības pamats. Tie nodrošina, ka MSNP 2050 ieviešana nav statiska, bet tiek regulāri pārbaudīta pēc objektīviem datiem. Ja dati rāda negatīvas tendences, attiecīgie pasākumi jāpārskata, jāierobežo vai jāaptur.

10.1. Datu avoti

Monitoringa sistēmai jābalstās esošajos un regulāri atjaunojamajos datu avotos: Nacionālajā meža monitoringā, LVMI “Silava” datos, VMD un Meža valsts reģistrā, DDPS “Ozols”, Dabas aizsardzības pārvaldes datos, LVGMC datos, upju baseinu apsaimniekošanas plānos, SEG inventarizācijā, ZIZIMM sektorā, pašvaldību plānošanas informācijā un sabiedrības sniegtajos datos par lokāliem riskiem.

SIVN uzsver, ka datu pieejamība pati par sevi nav pietiekama. Datiem jābūt pietiekami kvalitatīviem, telpiski piemērojamiem, salīdzināmiem laikā un sasaistītiem ar lēmumu pieņemšanu. Ja dati ir nepilnīgi, tas nav pamats riskanta pasākuma automātiskai virzībai; tieši pretēji, jāpiemēro piesardzība vai papildu izpēte.

10.2. Lēmumu sliekšņu nozīme

Lēmumu sliekšņi nosaka, kad monitoringa dati kļūst par pamatu korektīvai rīcībai. Sliekšņi var būt kvantitatīvi, piemēram, noteikts indikatoru pasliktinājums, vai kvalitatīvi, piemēram, konstatēts Natura 2000 aizsardzības mērķu pasliktināšanās risks. Sliekšņu mērķis ir novērst situāciju, kur negatīva tendence tiek konstatēta, bet tai neseko rīcība.

SIVN piedāvā lēmumu sliekšņus vairākām jomām: ciršanas un pieauguma attiecībai, bioloģiskās daudzveidības indikatoriem, Natura 2000 teritoriju stāvoklim, atmirušās koksnes un veco audžu dinamikai, ūdeņu kvalitātei, organisko augšņu un SEG bilancei, ainavas un rekreācijas konfliktu pieaugumam, kā arī sociālekonomiskās noturības rādītājiem.

10.3. Adaptīvā pārvaldība praksē

Adaptīvā pārvaldība nozīmē, ka M+ZV30 pasākumi tiek īstenoti pakāpeniski un pārskatāmi. Ja vides indikatori ir stabili un sociālekonomiskie rādītāji rāda resursu pieejamības vai reģionālās noturības riskus, var paplašināt zemāka vides riska pasākumus. Ja vides indikatori pasliktinās, attiecīgie pasākumi apturami vai koriģējami un izvērtējama M+ZV45 elementu piemērošana.

Šī pieeja nodrošina līdzsvaru starp piesardzību un īstenojamību. Tā nepieļauj automātisku attīstības bloķēšanu, bet arī nepieļauj automātisku riskantu pasākumu virzību. Lēmumi jāpieņem atkarībā no datiem, nevis tikai sākotnējām politiskajām iecerēm.

10.4. Datu nenoteiktība

Datu nenoteiktība ir būtisks SIVN faktors. Stratēģiskā līmenī nav iespējams pilnībā paredzēt visu nākotnes pasākumu izvietojumu un ietekmi. Turklāt dabas datu aktualitāte, meža inventarizācijas dati, tālzpētes interpretācija, biotopu kvalitātes vērtējums un klimata modelēšana var ietvert nenoteiktību.

SIVN pieeja paredz, ka nenoteiktība nav ignorējama. Tai jābūt tieši iestrādātai ieviešanas nosacījumos: papildu izpētes prasībās, riska slāņu aktualizācijā, monitoringa ciklos, piesardzības principā un lēmumu sliekšņos. Ja nenoteiktība ir augsta un potenciālā ietekme būtiska, pasākums nav virzāms bez papildu pārbaudes (tabula 10.1).

Tabula 10.1. Datu nenoteiktība

Joma	Galvenais indikators / datu avots	Korektīvā rīcība
Meža resursi	NMM, MVR, LVMI "Silava" dati	Pārskatīt pasākumu apjomu, ja resursu izmantošana apdraud ilgtspēju.
Bioloģiskā daudzveidība	DDPS "Ozols", DAP, putnu monitorings, biotopu dati	Apturēt vai ierobežot pasākumus teritorijās ar negatīvu tendenci.
Natura 2000	Teritoriju aizsardzības mērķi un integritātes vērtējums	Piemērot nepasliktināšanas testu un papildu izvērtējumu.
Ūdeņi	LVĢMC, UBA plāni, riska ūdensobjekti	Ieviest papildu buferjoslas, sedimentācijas kontroli vai nevirzīt pasākumu.
Klimats	SEG inventarizācija, ZIZIMM, HWP dati	Veikt SEG balances pārbaudi un koriģēt pasākumu.
Ainava/rekreācija	Pašvaldību dati, sabiedrības priekšlikumi, plānojumi	Mainīt atvērumu secību, piemērot ainavas mazināšanas pasākumus.
Sociālekonomika	Nodarbinātība, kompensācijas, reģionālā ietekme	Aktivizēt pārejas un kompensāciju mehānismus.

11. Sabiedriskās apspriešanas un institucionālo konsultāciju jautājumi

Sabiedriskās apspriešanas uzdevums nav tikai informēt par jau sagatavotu dokumentu. Tās mērķis ir pārbaudīt, vai sabiedrība un institūcijas saprot izvēlēto scenārija nosacīto raksturu, vai identificētie riski ir pilnīgi, vai mazināšanas pasākumi ir pietiekami konkrēti un vai monitoringa sliekšņi ir piemērojami praksē.

11.1. Dabas aizsardzības institūcijas un NVO

Dabas aizsardzības institūcijām un NVO īpaši svarīgi vērtēt, vai 30% aizsardzības pieejas kvalitāte ir pietiekama, vai teritoriju savienojamība un biotopu kvalitāte ir atbilstoši ņemta vērā, vai Natura 2000 aizsardzības mērķi netiek apdraudēti, kā arī kādos gadījumos jāaktivizē M+ZV45 elementi.

11.2. Meža īpašnieki

Meža īpašnieku skatījumā būtiski ir kompensāciju, brīvprātīgo līgumu, datu kvalitātes, administratīvā sloga un tiesiskās noteiktības jautājumi. SIVN rekomendē, ka jauni ierobežojumi privātajos mežos nav virzāmi bez skaidra kompensāciju un pārejas mehānisma.

11.3. Pašvaldības un vietējās kopienas

Pašvaldību un kopienu iesaiste nepieciešama, lai identificētu ainaviski, rekreatīvi un sociāli jutīgas teritorijas. Vietējās zināšanas var palīdzēt precizēt teritorijas, kur stratēģiskā līmenī identificētais risks nav pietiekami detalizēts. Īpaši svarīgas ir piepilsētu mežu, tūrisma maršrutu, kultūrvēsturisko ainavu un vietējās identitātes teritorijas.

11.4. Meža nozare un darba devēji

Meža nozarei un darba devējiem būtiski sniegt priekšlikumus par resursu pieejamību, pievienotās vērtības ķēdēm, investīciju prognozējamību, nodarbinātību un reģionālo ietekmi. Šie dati nepieciešami, lai SIVN nosacījumi būtu ne tikai vides ziņā pamatoti, bet arī īstenojami.

11.5. Sabiedrības, zinātnes un valsts institūciju iesaiste

Zinātnisko institūciju un valsts iestāžu iesaiste nepieciešama datu avotu, monitoringa indikatoru, nenoteiktības un normatīvo risinājumu precizēšanai (Tabula 11.1.). Īpaši svarīgi ir definēt, kuri pasākumi prasa atsevišķu normatīvo grozījumu izvērtējumu, Natura 2000 pārbaudi, IVN/SIVN procedūru vai kompensāciju finansējumu.

Tabula 11.1. Sabiedrības, zinātnes un valsts institūciju iesaiste

Iesaistītā puse	Apspriešanas jautājumu fokuss
Dabas aizsardzības institūcijas/NVO	Biotopu kvalitāte, Natura 2000, savienojamība, M+ZV45 aktivizēšanas sliekšņi.
Meža īpašnieki	Kompensācijas, datu kvalitāte, administratīvais slogs, brīvprātīgie līgumi.
Pašvaldības/kopienas	Ainava, rekreācija, sociāli jutīgas teritorijas, vietējie konflikti.
Meža nozare	Resursu pieejamība, nodarbinātība, pievienotā vērtība, investīcijas.
Zinātne/valsts iestādes	Monitoringa indikatori, datu nenoteiktība, normatīvā atbilstība, finansējums.

Kvalitatīva sabiedriskā apspriešana samazina tiesiskos un reputācijas riskus, jo tā ļauj jau projekta stadijā identificēt strīdīgās vietas, datu nepilnības un nepieciešamos nosacījumus. SIVN gala redakcijā apspriešanas rezultāti jāizmanto, lai precizētu mazināšanas pasākumus, monitoringa sliekšņus un ieviešanas secību.

12. Rekomendētā ieviešanas secība

SIVN rekomendē M+ZV30 scenāriju īstenot pakāpeniski. Tas nozīmē, ka vispirms jāizveido datu, riska slāņu, monitoringa un kompensāciju sistēma, pēc tam jāīsteno zemāka riska pasākumi, un tikai pēc starpposma audita jālemj par jutīgākiem normatīviem risinājumiem.

12.1. 2026.–2027. gads: datu un riska pārvaldības bāze

Sākotnējā posmā jāveic MVR un tālīzpētes datu kvalitātes audits, jā sagatavo bioloģiskās daudzveidības un ūdeņu riska kartes, jāidentificē Natura 2000 un mikroliegumu izslēgšanas slāņi, jāizstrādā organisko augšņu un ZIZIMM riska pārbaudes pieeja, kā arī jānosaka sociālekonomisko indikatoru bāzes līmenis.

Šajā posmā jāprecizē arī kompensāciju un pārejas mehānisma principi. Bez šādas bāzes jutīgi pasākumi var radīt neatgriezenisku vides vai sociālekonomisku ietekmi, jo trūktu datu, lai izvērtētu to piemērotību konkrētām teritorijām.

12.2. 2027.–2030. gads: zemāka riska pasākumi

Nākamajā posmā īstenojami zemāka vides riska pasākumi, kas veicina meža noturību, vitalitāti un produktivitāti, bet nerada tūlītēju būtisku negatīvu ietekmi, ja tiek ievēroti SIVN nosacījumi. Šajā grupā ietilpst jaunaudžu kopšana, meža atjaunošana, selekcionēta reproduktīvā materiāla izmantošana, ugunsdrošības pasākumi, kaitēkļu monitorings un mērķēta mazproduktīvu audžu nomaiņa ārpus riska teritorijām.

12.3. 2030. gads: starpposma audits

2030. gadā jāveic starpposma audits, salīdzinot bioloģiskās daudzveidības, klimata, ūdeņu, augsnes, ainavas un sociālekonomisko indikatoru izmaiņas ar bāzes līmeni. Auditam jābūt publiski saprotamam un apspriežamam, jo tas nosaka, vai var virzīt jutīgākus risinājumus vai jāpastiprina piesardzības pasākumi.

12.4. 2031.–2032. gads: lēmumi par jutīgiem risinājumiem

Tikai pēc audita ir pieļaujams lemt par jutīgākiem normatīviem risinājumiem, tostarp paziņošanas režīma paplašināšanu, galvenās cirtes kritēriju izmaiņām, meliorācijas vai mēslošanas nosacījumiem un mikroliegumu sistēmas reformu. Šādi risinājumi nav virzāmi, ja nav pierādīts, ka tie nerada nepieļaujamu risku bioloģiskajai daudzveidībai, ūdeņiem, organiskajām augsnēm, klimata mērķiem un sociālekonomiskajai noturībai.

12.5. 2032.–2050. gads: adaptīva ieviešana

Pēc 2032. gada MSNP 2050 īstenojama adaptīvās pārvaldības režīmā. Tas nozīmē, ka pasākumi tiek turpināti tikai tad, ja tie atbilst lēmumu sliekšņiem un monitoringa dati neuzrāda nelabvēlīgu tendenci. Ja konstatēta negatīva ietekme, pasākumi jāaptur, jāierobežo, jākorrigē vai jāaizstāj ar piesardzīgākiem risinājumiem.

Tabula 12.1. Rekomendētā ieviešanas secība

Periods	Prioritārā rīcība	Galvenais nosacījums
2026.–2027	Datu audits, riska slāņi, Natura 2000/mikroliegumu izslēgšanas slāņi, kompensāciju principi.	Bez datu bāzes jutīgi pasākumi nav virzāmi.
2027.–2030	Zemāka riska pasākumi: kopšana, atjaunošana, selekcionēts materiāls, ugunsdrošība, kaitēkļu monitorings.	Jāievēro riska filtri un dabas vērtību pirmsatlase.
2030	Starpposma audits un sabiedriskā apspriešana.	Jāizvērtē indikatoru dinamika pret bāzes līmeni.
2031.–2032	Lēmumi par jutīgiem normatīviem risinājumiem.	Tikai pēc papildu pamatojuma, kompensācijām un piemērojamā izvērtējuma.
2032.–2050	Adaptīva ieviešana.	Pasākumi turpināmi, koriģējami vai apturami pēc lēmumu sliekšņiem.

13. Galvenais SIVN secinājums

Vides pārskata projekta galvenais secinājums ir, ka MSNP 2050 īstenošana ir pieļaujama un rekomendējama tikai kā nosacīts, pakāpenisks un adaptīvi pārvaldāms process. Par pamatscenāriju rekomendējams M+ZV30, jo tas vislabāk līdzsvaro bioloģiskās daudzveidības mērķu palielināšanu ar bioekonomikas, resursu pieejamības un reģionālās attīstības vajadzībām.

Vienlaikus M+ZV30 nav interpretējams kā automātiska normatīvo aktu grozījumu pakete. Jebkuri jutīgi pasākumi – īpaši meliorācija, mēslošana, paziņošanas režīma paplašināšana, galvenās cirtes kritēriju izmaiņas, mikroliegumu sistēmas reforma un intensīvāka saimnieciskā darbība risku teritorijās – virzāmi tikai pēc telpiskās pārbaudes, datu izvērtējuma, kompensāciju mehānisma nodrošināšanas un piemērojamās ietekmes izvērtēšanas.

SIVN rekomendētā riska pārvaldības pieeja ir divpakāpju/adaptīvās ieviešanas scenārijs. Tas paredz, ka pirmajā posmā tiek izveidota datu, riska slāņu un monitoringa sistēma; otrajā posmā tiek īstenoti zemāka riska pasākumi; pēc starpposma audita tiek lemts par jutīgiem normatīviem risinājumiem; bet visā īstenošanas periodā tiek piemēroti lēmumu sliekšņi, kas ļauj pasākumus turpināt, apturēt vai koriģēt.

SIVN gala redakcijai pēc sabiedriskās apspriešanas jāprecizē saņemtie priekšlikumi, institūciju atzinumi, riska teritorijas, datu avoti, mazināšanas pasākumi, monitoringa sliekšņi un ieviešanas secība. Īpaši būtiski ir nodrošināt, lai sabiedriskās apspriešanas rezultāti netiktu uztverti tikai kā procedūras formalitāte, bet tiktu izmantoti Vides pārskata un MSNP 2050 gala risinājumu pilnveidošanai.

Kopsavilkuma galvenie vēstījumi

- MSNP 2050 ir ilgtermiņa meža un saistīto nozaru attīstības dokuments, kura īstenošana būtiski ietekmē dabas kapitālu, bioekonomiku un reģionālo noturību.
- SIVN mērķis ir nodrošināt, lai vides apsvērumi tiktu integrēti nevis pēc lēmumu pieņemšanas, bet jau plānošanas dokumenta izstrādes un ieviešanas nosacījumos.
- M+ZV30 ir rekomendējams kā pamatscenārijs, bet tikai ar SIVN nosacījumiem un lēmumu sliekšņiem.
- M+ZV45 elementi saglabājami kā piesardzīgāks risinājums, ja monitorings rāda vides indikatoru pasliktināšanos.
- Jutīgi pasākumi – īpaši meliorācija, mēslošana, audžu nomaiņa un normatīvā režīma vienkāršošana – nav virzāmi bez vietai specifiskas riska pārbaudes.
- Monitorings ir lēmumu pieņemšanas instruments, nevis formāla atskaite.
- Sabiedriskā apspriešana ir būtiska, lai precizētu riska teritorijas, indikatorus, kompensācijas un ieviešanas secību.

Līdz ar to Vides pārskata projekta secinājums ir šāds: MSNP 2050 mērķi var tikt virzīti, ja to īstenošana tiek sasaistīta ar telpisku riska pārbaudi, Natura 2000 un dabas vērtību aizsardzību, ūdeņu un organisko augšņu drošinātājiem, klimata bilances pārbaudi, sabiedrības līdzdalību, kompensācijām, monitoringu un adaptīvu lēmumu pieņemšanu. Bez šiem nosacījumiem M+ZV30 scenārijs nebūtu pietiekami drošs vides aspektā.